

*Плотнікова Марія Володимирівна,
асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права ДВНЗ
«Українська академія банківської справи Національного банку України»,
кандидат юридичних наук*

РОЛЬ АКТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРАВОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Правотворчість Національного банку України (далі – НБУ) науковцями розуміється як форма його діяльності, пов'язана з офіційним вираженням та закріпленням норм права, які складають нормативно-правовий зміст джерел банківського права [1, С. 115]. Аналіз Закону “Про Національний банк України” дозволяє стверджувати, що правотворчі повноваження НБУ спрямовані на створення та вдосконалення внутрішньо узгодженої системи норм, які регулюють відносини в банківській сфері. Відповідно до ч. 2 ст. 56 Закону про НБУ його нормативно-правові акти приймаються виключно у формі постанов Правління, якими затверджуються інструкції, положення, правила. Нормативно-правові акти НБУ видає з питань, віднесених до його повноважень, вони є обов'язковими для органів державної влади і органів місцевого самоврядування, банків, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності, а також для фізичних осіб.

Особливістю правового статусу НБУ є його особливе місце в системі державних органів та незалежність при виконанні своєї основної функції, в тому числі і самостійність НБУ у прийнятті своїх рішень про затвердження нормативно-правових актів, що забезпечується відсутністю підпорядкування будь-якому іншому органу державної влади та наявністю фінансових ресурсів для реалізації функцій.

НБУ не тільки незалежний від інших органів влади при виконанні своїх функцій, але є єдиним органом, який має право визначати правила здійснення банківських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, захисту інформації в банках, визначати порядок і форми платежів між банками, напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, здійснювати банківське регулювання на консолідованій основі. Виключно НБУ має право приймати нормативно-правові акти, які регулюють зазначені сфери суспільних відносин. Проте дослідження правотворчої діяльності НБУ дозволяє стверджувати, що є різні фактори, які впливають на напрями розвитку банківського законодавства.

Важливим фактором, що сприяє активізації правотворчого процесу, є сучасний розвиток світового співтовариства, котрий виявляється в активній співпраці та співробітництві держав, метою яких є винайдення нових правових засобів для вирішення світових проблем та подолання кризових ситуацій, вирішення різноманітних конфліктів тощо [7, С. 22]. Банківська діяльність не може бути обмежена межами однієї країни, тому на рівні міжнародних організацій приймаються правила та рекомендації, які сприяють надійності банківських систем. Такі міжнародно-правові документи, що офіційно не є обов'язковими для України, В. П. Приходько назвав концептуальним фактором формування норм банківського права [4, С. 178]. Процес створення банківського права неможливо уявити без рекомендацій, висновків таких міжнародних органів та організацій – Міжнародного інституту з уніфікації приватного права (УНІДРУА), Міжнародної торгової палати, Комітету з банківського нагляду Банку міжнародних розрахунків (Базельський комітет) та Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) та інших. Як слушно звернув увагу В. І. Міщенко, важливу роль у змінах методів та інструментів регулювання центральними банками грошово-кредитної сфери в останні роки відіграла зростаюча глобалізація економіки та міжнародних фінансових ринків [2, С. 14].

Тому особливістю реалізації правотворчої діяльності НБУ є те, що при створенні нормативно-правових актів НБУ враховуються рекомендації деяких міжнародних фінансових

організацій. Наприклад, основними документами Базельського комітету вважаються Основні принципи ефективного нагляду 1997 року (переглянуті в 2006 році), “Базель I” 1988 року та “Базель II” в 2004 році. І, як відмічається в економічній літературі, імплементація рекомендацій Угоди Базель II в нормативну базу НБУ є одним з пріоритетних завдань для України у зв’язку з її євроінтеграційним прагненням [5, С. 133]. А відповідно до Резолюції РБ ООН № 1617 (2005) розроблені ФАТФ 40 та 9 рекомендацій є обов’язковими міжнародними стандартами для виконання державами – членами ООН [6].

Використання рекомендацій документів міжнародних організацій при складанні проектів нормативно-правових актів НБУ підтверджується і позицією представників НБУ при спробах оскаржити положення деяких з них. Так, наприклад, при провадженні у справі № 2а-16675/2670 при оскарженні п.1.1 Постанови Правління НБУ № 278 та п. 1.2 Постанови Правління НБУ № 364 з приводу ідентифікації клієнтів банків при здійсненні валютообмінних операцій (пред’явлення паспорта), позиція НБУ пояснювалася тим, що Комітет експертів з оцінки заходів з протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) визначив недолік застосування в Україні 23 рекомендації ФАТФ, а також тим, що необхідно було врахувати положення Директиви 2005/60/ЄС Європейського парламенту про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансуванню тероризму [3].

Наведені приклади міжнародних документів справляють великий вплив на реалізацію НБУ своєї правотворчої функції. Тому, на нашу думку, однією з основних засад правотворчої діяльності НБУ є гармонізація нормативно-правових актів НБУ з актами міжнародних організацій, що стосуються банківської діяльності.

Використані джерела:

1. Латковська Т. А. Правотворчість у системі функцій Національного банку України / Т. А. Латковська // *Часопис Київського університету права*. – 2007. – № 4. – С. 113–117.
2. Міщенко В. І. Центральні банки: організаційно-правові засади / В. І. Міщенко, В. Л. Кротюк. – К. : Знання, 2004. – 372 с.
3. Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва від 12 березня 2012 р. у справі № 2а-16675/11/2670 “Про визнання такими, що не відповідають правовому акту вищої юридичної сили окремі положення постанов, визнання незаконними постанов” [Електронний ресурс] // Реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/24608713>.
4. Приходько В. П. Джерела банківського права: характеристика та перспективи розвитку : [монографія] / Приходько В. П. – Суми : Мрія, 2010. – 232 с.
5. Пуховкіна М. Ф. Регулятивно-наглядова функція НБУ та угода Базель II / М. Ф. Пуховкіна // *Фінанси, облік і аудит* : зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 12. – С. 127–133.
6. Резолюція 1617(2005) : принятая Советом Безопасности на его 5244-м заседании 29 июля 2005 г. // *Документы; Совет безопасности; Резолюции* : сайт Организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/document/scresol/res2005/res1617.htm>. – Заглавие с экрана.
7. Чаплюк О. *Методологічні засади взаємодії національної та міжнародної правотворчості* / О. Чаплюк // *Юридична Україна*. – 2011. – № 4. – С. 21–26.

